

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Dětská práce v EU

Bakalářská práce

Autor práce: Lenka Šíslová
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory
Vedoucí práce: Mgr. Lenka Rosková

Datum odevzdání práce: 14. 8. 2013

Abstrakt

Téma dětské práce jsem zvolila, protože je mi tato problematika osobně blízká. Již šestým rokem působím ve své profesní kariéře jako zaměstnanec Úřadu práce České republiky a každodenní práce s uchazeči o zaměstnání, trhem práce a pracovněprávními předpisy mě velmi ovlivňuje. V průběhu studia sociální práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích jsem získala další znalosti a setkala se blíže s problematikou dětské práce. Toto téma mě zaujalo natolik, že jsem se mu chtěla věnovat podrobněji a rozšířit své dosavadní zkušenosti i o teoretické poznatky.

V diskuzích o fenoménu dětské práce často zaznívají i názory, že by děti měly pracovat, protože práce je prospěšná. Ano, dětská práce je prospěšná – odpovídá-li věku dítěte, rozšiřuje-li jeho obzory a dovednosti, nebrání-li mu chodit do školy, hrát si a prožívat bezstarostné dětství. Tak, jak to garantuje Úmluva o právech dítěte, kterou podepsalo bezmála 200 zemí světa bez ohledu na náboženství, kulturu nebo míru rozvoje.

Problematika dětské práce se často spojuje se zeměmi rozvojového světa. O tom, že by dětská práce mohla existovat i v zemích Evropské unie, slyšíme málo. V mnoha případech je dětská práce v Evropě méně viditelná než v ostatních částech světa. Současným trendem mezinárodního společenství, a tedy i zemí Evropské unie, je eliminace dětské práce.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký je současný stav této problematiky v zemích Evropské unie. V teoretické části bakalářské práce se zaměřuji na oblasti, které se dětské práce bezprostředně týkají. Nejdříve jsou zmapovány informace o tom, co zahrnuje dětská práce a jaké známe nejhorší formy dětské práce. Vzhledem k tomu,

že je práce zaměřena na území Evropské unie uvádím i základní specifikaci o Evropské unii. Dále zmiňuji základní lidská práva, jejich prameny a možnosti mezinárodní ochrany dětí před dětskou prací. Popisuji mezinárodní úmluvy a smlouvy, které se věnují oblasti dětské práce, konkrétně Úmluvu o právech dítěte, Deklaraci práv dítěte, Mezinárodní úmluvu o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce a Úmluvu o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání.

V další části práce jsou popsány právní předpisy vztahující se k dětské práci ve vybraných zemích Evropské unie – zpracovala jsem zákony České republiky, Finska a Německa. Je patrné, že i když jsou právní předpisy v jednotlivých zemích zakotveny v různých zákonech, v rozsahu a formě ohledně zaměstnávání dětí a mladistvých jsou si velice podobné, jen s nepatrnými rozdíly.

Zvolila jsem teoretické zpracování závěrečné práce, snažila jsem se problematiku dětské práce prozkoumat v obecné rovině, provést komparaci publikovaných zdrojů, komparaci z hlediska kulturních a nacionálních diferencí. Dále jsem využívala sekundární analýzu oficiálních dokumentů vybraných států EU a obsahovou analýzu dostupných zdrojů. Při práci s cizojazyčnou literaturou jsem využívala především dostupné internetové zdroje.

V rámci Evropské unie se dětská práce nejčastěji skloňuje v souvislosti s nejhoršími formami dětské práce, do kterých zahrnujeme komerční sexuální zneužívání dětí, a proto se ve své práci podrobně věnuji této oblasti. Konkrétně popisuji obchodování s dětmi, dětskou prostituci a dětskou pornografií, včetně případů, které se skutečně odehrály. Naštěstí těchto otřesných případů není mnoho a v rámci trestněprávního řízení jsou tyto činy velice tvrdě trestané. Přesto se, hlavně prostřednictvím médií, čas od času objevují zprávy o existenci těchto nejhorších forem dětské práce.

Závěr bakalářské práce obsahuje shrnutí poznatků, ve kterých je publikován můj názor na uvedenou problematiku, a snažím se zde navrhnout možná východiska k řešení této problematiky do budoucna.

Klíčová slova: dítě, dětská práce, nejhorší formy dětské práce, Evropská unie.

Abstract

I choose the subject of child labour because this issue is of personal interest to me. I have been active as an employee of the Employment Office of the Czech Republic for six years now during my professional career and my daily work with unemployed job applicants, the labour market and labour regulations has had a great impact on me. During my social work studies at the Health and Social Faculty of the South Bohemian University in České Budějovice, I acquired additional information and became more familiar with the issue of child labour. I wished to become acquainted with this issue in detail and expand my current experience by theoretical knowledge.

During discussions of the issue of child labour the opinion that children should work because work is beneficial is often heard. Yes – working is beneficial for children – if this work corresponds to the child's age, if it expands the child's horizons and skills and if it does not prevent the child from going to school, playing and experiencing a carefree childhood, as this is guaranteed by the Convention of the Rights of a Child, which was signed by nearly 200 countries worldwide, regardless of religion, culture or their development.

The issue of child labour is frequently linked to less-developed countries. The possibility that child labour could exist in European Union states is heard less frequently. In many cases child labour in Europe is less visible than in other parts of the world. The current trend in international society, including European Union states, is elimination of child labour.

The goal of my bachelor's thesis was to establish the current situation regarding this issue in European Union states. The theoretical part of my work focuses on areas, which directly concern child labour. In the introduction I map information about what child labour includes, what worst forms of child labour we are aware of. With regard to

the fact that my work focuses on the European Union I also give basic specifications about the European Union. I also mention key human rights, their sources and the possibility of international protection of children against child labour. I describe international treaties and conventions, which are devoted to the sphere of child labour, specifically the Convention of the Rights of a Child, the Declaration of the Rights of a Child, the International Convention for Prohibition and Immediate measures for Removal of the Worst Forms of Child Labour and the Minimum Age of Employment Convention.

In the next part of my work I obtained and describe the legal regulations applying to child labour in selected European Union states – I examined the laws of the Czech Republic, Finland and Germany. It is clear that even though the laws of individual countries are anchored in various laws, these laws are very similar in regard to the scope and form of employment of children and minors, with only minor differences.

I chose theoretical preparation of the final work, I endeavoured to investigate the issue of child labour on a general level, perform a comparison of published sources and a comparison from the aspect of cultural and national differences. I also utilised secondary analysis of official documents from selected EU states and an analysis of the contents of available sources. During my work with foreign language literature I chiefly utilised available Internet sources.

Within the scope of the European Union child labour is most frequently mentioned in relation to the worst forms of child labour, which include commercial sexual abuse of children, consequently I discuss this area in detail in my work. I specifically describe trade in children, child prostitution and child pornography, including cases, which actually took place. Fortunately there are not many of these cases and these actions are very heavily punished within the terms of criminal proceedings. In spite of this, news about the existence of these worst forms of child labour does appear from time to time, chiefly provided by the media.

The conclusion of the bachelor's thesis contains a summary of findings, in which my opinion of the aforementioned issue is published. I endeavour to propose possible solutions to this issue in the future.

Keywords: child, child labour, worst forms of child labor, The European Union.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 14. 8. 2013

.....

Lenka Šíslová

Poděkování

Děkuji Mgr. Lence Roskové za vstřícné vedení mojí bakalářské práce, za poskytnutý čas, cenné rady a připomínky při zpracování této práce. Rovněž bych chtěla vyjádřit poděkování své rodině a manželovi za podporu při studiu.

Obsah

ÚVOD	12
1 SOUČASNÝ STAV	14
1.1 Vymezení základních pojmů.....	14
1.2 Nejhorší formy dětské práce	15
1.3 Evropská unie.....	16
1.4 Základní práva	17
1.5 Mezinárodní ochrana dětí před dětskou prací	18
1.5.1 Úmluva o právech dítěte	18
1.5.2 Deklarace práv dítěte	20
1.5.3 Mezinárodní úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce č. 182	21
1.5.4 Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání	22
2 PRÁVNÍ PŘEDPISY V OBLASTI DĚTSKÉ PRÁCE VE VYBRANÝCH STÁTECH EU	23
2.1 Zákony v České republice.....	23
2.1.1 Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti	23
2.1.2 Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce	24
2.2 Zákony ve Finsku.....	26
2.3 Zákony ve Spolkové republice Německo	27
3 KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ	28
3.1 Vymezení základních pojmů.....	28
3.2 Obchodování s dětmi	29
3.3 Dětská prostituce.....	32
3.4 Dětská pornografie	35
3.5 Příklady z policejní statistiky ČR	37
3.6 Rizikové faktory pro komerční sexuální zneužívání	37
4 VLIV GLOBALIZACE A STATISTIKA DĚTSKÉ PRÁCE	39
4.1 Strategie Evropské unie	39
4.2 Dětská práce a globalizace	40

4.3	Dětská práce a přímé zahraniční investice	42
4.4	Role zákazníků.....	42
4.5	Akční plán boje proti dětské práci – doporučení pro firmy	43
4.6	Statistické údaje k dětské práci	47
5	PŘÍKLADY DĚTSKÉ PRÁCE	50
5.1	Případ žebrajících dětí.....	50
5.2	Dětská práce ve Španělsku.....	52
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	57
	PŘÍLOHY	63

ÚVOD

Téma dětské práce jsem si zvolila s přihlédnutím ke svému profesnímu zaměření. Působím jako referent zaměstnanosti na Úřadu práce České republiky a oblast pracovněprávní problematiky je mi velmi blízká. V rámci studijního oboru jsem si vybrala téma dětské práce, protože jsem se chtěla problému věnovat podrobněji a získat nové informace a poznatky.

Pokud se zajímáme o tento jev a vyhledáváme pojem dětská práce, ve většině případů se dostaneme k informacím, které dětskou práci prezentují jako globální problém v souvislosti s rozvojovým světem. Ale jak je to v naší vyspělé Evropě? V zemích Evropské unie dětská práce neexistuje? Mezinárodní společenství pomáhají eliminovat dětskou práci v rozvojových zemích a vytváří mezinárodní dokumenty upravující dětskou práci. Je to opravdu tak? Na tyto otázky jsem se snažila ve své práci najít odpovědi.

Nejprve jsem zpracovala základní pojmy a získala jsem informace o mezinárodních úmluvách v oblasti dětské práce. Dále jsem se zaměřila na pracovněprávní předpisy jednotlivých zemí týkající se dětské práce. Konkrétně jsem zpracovala zákony z České republiky, Finska a Německa zabývající se danou oblastí.

Práce pokračuje problematikou komerčního sexuálního zneužívání dětí. Podle mého názoru je tato nelegální činnost jednou z nejhorších forem dětské práce, která se skutečně objevuje i na území Evropské unie. Kromě základních údajů o této problematice se blíže věnuji obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii, včetně příkladů uveřejněných v literatuře. Další kapitola charakterizuje strategii Evropské unie, vliv globalizace na dětskou práci a uvádím zde statistické údaje o dětské práci. V poslední kapitole popisují konkrétní případy dětské práce.

Závěr bakalářské práce obsahuje shrnutí zjištěných poznatků a můj názor na uvedenou problematiku, jsou zde také navržena možná východiska k řešení této problematiky do budoucna.

1 SOUČASNÝ STAV

Ne všechna práce, kterou vykonávají děti, by měla být klasifikována jako dětská práce, jež má být odstraněna. Účast adolescentů v práci, která nemá vliv na jejich zdraví a osobní rozvoj a nenarušuje jejich vzdělávání, je obecně považována za něco pozitivního. Jedná se obvykle o činnosti, jako je pomoc rodičům v domácnosti, pomoc v rodinném podniku nebo možnost přivydělat si mimo vyučování a během školních prázdnin. Tyto druhy činností, přispívající k rozvoji dětí i do rodinného rozpočtu, jim poskytnou dovednosti a zkušenosti a pomáhají z nich vychovat produktivní členy společnosti (1).

1.1 Vymezení základních pojmů

Definice dítěte

Podle Úmluvy o právech dítěte (zákon č. 104/1991 Sb.), která dítě definuje v článku 1, se pro účely této úmluvy dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve (2).

Vymezení dětské práce

Dětská práce zahrnuje všechny formy práce, které jsou vykonávány dětmi mladšími 18 let a které jsou škodlivé pro jejich psychické zdraví a vývoj a brání jim ve školní docházce, a to bez ohledu na to, zda dítě za tuto práci dostává mzdu. Mnohé z nich nejsou totiž za svou práci placeny – pečují o své sourozence, obhospodařují pole a dobytek nebo pracují v rodinné řemeslné dílně. Prakticky to pro ně ale neznamená žádný rozdíl – zásadní je, že nemohou chodit do školy (3).

Definice dětské práce

Dětská práce je často definována jako práce, která připravuje děti o jejich dětství, potenciál a důstojnost a je škodlivá pro jejich tělesný a duševní vývoj. Zahrnuje práce, které jsou pro děti psychicky, fyzicky, společensky nebo morálně nebezpečné a škodlivé a narušují jejich školní docházku, nebo je práce zbavuje možnosti chodit do školy, případně jim ukládá povinnost opustit školu předčasně či vyžaduje pokus spojit školní docházku s příliš dlouhou a těžkou prací. V nejextrémnějších podobách dětská práce zahrnuje otroctví, odloučení dítěte od jeho rodiny, vystavení vážným rizikům a nemocem. Zpravidla postihuje děti, které jsou zanechány na ulicích velkých měst, často ve velmi raném věku. Zda se jedná o dětskou práci, závisí na věku dítěte, typu a době vykonávané práce, podmínkách, za kterých je vykonávána, a cílech sledovaných v konkrétních zemích. Odpovědi se liší jak mezi zeměmi, tak mezi sektory jednotlivých zemí (1).

1.2 Nejhorší formy dětské práce

I když má dětská práce mnoho různých podob, prioritou je odstranit neprodleně nejhorší formy dětské práce. Jsou definovány v článku 3 Úmluvy o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce č. 182, kterou vydala Mezinárodní organizace práce (1).

Pro účely výše uvedené úmluvy výraz „nejhorší formy dětské práce“ zahrnuje:

- a) všechny formy otroctví nebo praktik podobných otroctví, jako je prodej a obchodování s dětmi, poddanství pro dluhy a nevolnictví a nucená nebo povinná práce, včetně nuceného nebo povinného najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech;
- b) užívání, získávání nebo nabízení dítěte k prostituci, k výrobě pornografie nebo pro pornografická představení;

- c) užívání, získávání nebo nabízení dítěte k nezákonným činnostem, zejména k výrobě a obchodování s drogami tak, jak jsou definovány v příslušných mezinárodních smlouvách;
- d) práci, která svou povahou nebo okolnostmi, za nichž je vykonávána, je schopna poškodit zdraví, ohrozit bezpečnost nebo morálku dětí (4).

Výkon práce, která ohrožuje tělesné, duševní nebo morální blaho dítěte, a to buď z důvodu své povahy, nebo kvůli podmínkám, ve kterých je vykonávána, známe jako „nebezpečnou práci“ (1).

1.3 Evropská unie

Tato práce se věnuje problematice dětské práce na území Evropské unie, proto nejdříve shrňme základní informace o tomto společenství.

Evropská unie je ojedinělé hospodářské a politické společenství 28 evropských zemí (stav k 1. 7. 2013), jejichž území tvoří dohromady velkou část evropského kontinentu (5). Základy Evropské unie byly položeny jen několik let po doznění druhé světové války. Z počáteční čistě hospodářsky orientované spolupráce se tak zrodilo společenství, které spolupracuje v celé řadě politických oblastí – od rozvojové pomoci po ochranu životního prostředí. Tuto proměnu odráží i změna názvu společenství z EHS na Evropskou unii (EU), která se odehrála v roce 1993 (5).

Unie se zasloužila o zachování míru, stability a prosperity, milionům lidí pomohla zvýšit životní úroveň a dala vzniknout společné evropské měně. Díky zrušení hraničních kontrol mezi zeměmi EU mohou lidé cestovat bez omezení po větší části kontinentu. Usnadnily se také podmínky pro ty, kteří se v rámci Unie stěhují za prací (5).

Jednotný trh je hlavním ekonomickým motorem Unie, který umožňuje volný pohyb většiny zboží, služeb, kapitálu a osob. Jedním z hlavních cílů je tento obrovský zdroj i nadále rozvíjet, aby z něj Evropané měli co největší prospěch (5). Do Unie může vstoupit kterákoli evropská země, pokud v ní vládne stabilní demokracie zaručující právní stát, lidská práva a ochranu menšin. Musí mít rovněž fungující tržní ekonomiku a státní správu, která je schopna uplatňovat právní předpisy EU v praxi (6). V době vzniku Společenství se nekladl takový důraz na sociální otázky, ale spíše na ekonomickou stránku fungování trhu, přesto se předpokládalo, že vysoký ekonomický růst potáhne také sociální pokrok (7).

1.4 Základní práva

Každý se ve svém životě s pojmem „lidská práva“ či „základní svobody“ už jistě setkal. Téma lidských práv je velmi frekventované, zároveň také velmi citlivé, veřejností pozorně sledované. Je to dáno jednak samotným předmětem úpravy a okruhem adresátů (tj. člověk, lidská bytost), jednak ještě nedávno těžko představitelnými možnostmi, které nabízí moderní prostředky komunikace a přenosu informací na velké vzdálenosti.

Široké vrstvy obyvatelstva po celém světě se tak mohou poměrně jednoduchým způsobem prostřednictvím sdělovacích prostředků nebo např. kampaní vlád či různých nevládních organizací dozvědět mnohé o lidských právech, jejich obsahu, významu, ochraně a snahách omezit jejich porušování v jednotlivých státech. Přesto jsme však svědky každodenního, mnohdy závažného porušování základních lidských práv. Úsilí o osvětu ohledně lidských práv by proto nemělo polevovat, protože pouze ten, kdo zná svá práva, může prosazovat jejich dodržování a ochranu (8).

1.5 Mezinárodní ochrana dětí před dětskou prací

Dětskou práci omezují zákony a ústavy jednotlivých zemí. Tato kapitola se věnuje několika mezinárodním úmluvám, jejichž podpisem se většina států světa zavázala potírat dětskou práci. Jsou to Úmluva o právech dítěte, Deklarace práv dítěte, Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce a Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání.

1.5.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je dokumentem mezinárodního práva a je závazná pro státy, které ji ratifikovaly. Byla přijata 20. listopadu 1989 Valným shromážděním OSN v New Yorku, v platnost vstoupila 2. září 1990. Česká republika je vázána Úmluvou od 1. ledna 1993. Státy se ratifikací stávají smluvní stranou Úmluvy a přebírají závazky s ní spojené. Obsah Úmluvy odráží základní potřeby dětí a poskytuje příležitost k plnému uznání a lepšímu zapojení dětí do společenského a politického života všude na světě (9).

Dále Úmluva o právech dítěte poukazuje na obzvláštní zranitelnost dětí a shrnuje do jediného kodexu výsady a zvláštní ochranu dětí z hlediska všech druhů lidských práv. Úmluva jednoznačně odsuzuje jakoukoli diskriminaci a zdůrazňuje, že veškerá činnost se musí podřizovat zájmům dětí. Zvláštní pozornost je věnována uprchlickým a postiženým dětem a dětem z menšinových skupin. Smluvní státy se zavazují chránit dětské životy a podporovat rozvoj dětí a jejich zařazení do společnosti. Úmluva o právech dítěte je dohodou s největším množstvím smluvních států – dosud k ní přistoupilo 193 zemí (10).

Přestože přijetí Úmluvy o právech dítěte je v podstatě dobrovolný akt každého jednotlivého státu, během krátké doby po jejím vyhlášení se k ní připojily téměř všechny státy světa (11). Výbor pro práva dítěte, ustavený Úmluvou, dohlíží na její plnění a posuzuje zprávy předkládané smluvními státy (10). Ve Výboru pracuje deset

odborníků s vysokou morálkou a vysokou odborností, jež zvolily státy, které podepsaly Úmluvu (12).

Ochrana před dětskou prací

Úmluva o právech dítěte dokládá ve svých člancích kromě jiného i ochranu dětí před dětskou prací. Článek číslo 35 pojednává o prodeji, obchodování a únosu. Na podkladě tohoto článku mají být učiněna veškerá opatření k prevenci prodeje, obchodování a únosů dětí. Na ochranu před násilím, zanedbáváním a všemi formami špatného zacházení, jak ze strany rodičů, tak i ze strany jiných osob, mají právo všechny děti, což uvádí článek 19. Konkrétně dětské práce se týká článek 32, který ustanovuje ochranu dítěte před prací, která ohrožuje jeho zdraví, výchovu nebo rozvoj. Povinností každého smluvního státu je stanovit nejnižší věkové hranice pro vstup do zaměstnání a upravit pracovní podmínky.

Články 33, 34 a 35 uvádějí práva dětí na ochranu před zneužíváním drog, ať už se jedná o užívání, nebo začlenění dětí do výroby nebo distribuce drog, dále má stát chránit děti před sexuálním vykořisťováním (prostituce, pornografie). Před jinými formami vykořisťování dětí, které nejsou zahrnuty do uvedených článků, jsou děti chráněny rovněž, což vyplývá z článku 36. O ozbrojených konfliktech pojednává článek 38 Úmluvy, který zavazuje stát, aby učinil všechna proveditelná opatření, aby se děti mladší 15 let přímo neúčastnily bojových akcí. Dětem postiženým ozbrojenými konflikty zabezpečí státy ochranu a péči v souladu s příslušným mezinárodním zákonem (9).

Opční protokoly k Úmluvě o právech dítěte

- a) Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů je jedním z nejdůležitějších dokumentů, který se týká otázky dětských vojáků. Byl schválen v New Yorku roku 2000, v platnost vstoupil v roce 2002. Dokument se skládá ze 13 článků, které zavazují podepsané státy, aby zamezily účasti vojáků mladších 18 let na bojových akcích a zabránily jejich povinným

odvodům (13). Také ukládá státům implementovat do svého právního systému jako nejnižší možný věk pro dobrovolný vstup do ozbrojených sil věk 15 let. Nábor a využívání „dětských vojáků“ se dle Římského statutu Mezinárodního trestního soudu považuje za válečný zločin a je tak také souzen. Státy se také zavazují k boji proti této problematice a k přijetí potřebných opatření a zákonů v souladu s tímto Opčním protokolem (13).

- b) Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie vznikl roku 2005, aby se posílil boj proti některým jevům, o kterých se zmiňuje Úmluva o právech dítěte. Opční protokol se týká oblasti zneužívání dětí k vlastnímu obohacování. Již v úvodu upozorňuje na některé body problematiky, jako je zvyšující se sexuální turistika a dostupnost dětské pornografie na internetu. Poukazuje na chudobu, zaostalost, nedostatečné vzdělání a další faktory jako na některé z příčin tohoto problému. Samotné články pak mimo jiné poskytují definice základních pojmů, zavazují k boji proti nezákonným praktikám a také k jejich úplnému zákazu (13).

Česká republika přistoupila zatím pouze k Opčnímu protokolu k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Pro Českou republiku vstoupil Opční protokol v platnost dnem 12. února 2002. Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii dosud Česká republika neratifikovala, a to z toho důvodu, že v našem právním řádu není dostatečným způsobem upravena odpovědnost právnických osob (14).

1.5.2 Deklarace práv dítěte

Deklarace, někdy nazývaná též Charta práv dítěte, je předchůdkyní modernější Úmluvy o právech dítěte. Dokument vyhlásilo Valné shromáždění Organizace spojených národů v roce 1959 (15). Cílem přijetí Deklarace bylo, aby děti mohly prožít šťastné dětství, užívat práv a svobod v ní uvedených ku prospěchu vlastnímu i prospěchu společnosti (16).

Zaručuje dětem stejná práva bez ohledu na rasu, náboženství, původ, pohlaví apod. Její právní závaznost pro tehdejší svět však nebyla zajištěna, proto na ni později navázala tvorba Úmluvy o právech dítěte (13). Deklarace práv dítěte stanovila mimo jiné také těchto 10 zásad:

- 1) právo na využívání práv stanovených touto úmluvou, a to bez výjimky;
- 2) právo na zvláštní ochranu;
- 3) právo na jméno a státní příslušnost;
- 4) právo na výhody sociálního zabezpečení;
- 5) právo na zvláštní zacházení v případě postižení;
- 6) právo na šťastné a zabezpečené dětství;
- 7) právo na vzdělání;
- 8) právo na to, aby mu za všech okolností byla poskytnuta pomoc jako prvnímu;
- 9) právo na ochranu před všemi formami nedbalosti, krutostí a vykořisťováním;
- 10) právo na ochranu před činy podporujícími všechny formy diskriminace (13).

1.5.3 Mezinárodní úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce č. 182

Dne 17. června 1999 byla v Ženevě na 87. zasedání Generální konference Mezinárodní organizace práce přijata Úmluva o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce (Úmluva č. 182) (15).

S Úmluvou vyslovil souhlas Parlament České republiky a schválil ji podle článku 39 odst. 4 Ústavy České republiky jako mezinárodní smlouvu o lidských právech a základních svobodách ve smyslu článku 10 Ústavy České republiky. Prezident republiky Úmluvu ratifikoval. Ratifikace Úmluvy Českou republikou byla zapsána generálním ředitelem Mezinárodního úřadu práce dne 19. června 2001. Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 10 odst. 1 dne 19. listopadu 2000. Pro Českou republiku vstoupila v platnost podle odstavce 3 téhož článku dne 19. června 2002 (15). Každý členský stát, který ratifikuje tuto úmluvu, přijme jako záležitost, která

nesnese odkladu, okamžitá a účinná opatření k zajištění zákazu a odstranění nejhorších forem dětské práce (17).

1.5.4 Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání

Jednou z nejúčinnějších metod, jak zajistit, aby děti nezačaly pracovat příliš brzy, je nastavit věk, ve kterém děti mohou být legálně zaměstnány nebo jinak pracovat. Hlavní zásady úmluvy Mezinárodní organizace práce týkající se minimálního věku pro přijetí do zaměstnání a práce jsou uvedeny níže v tabulce 1 (1).

Tabulka 1: Minimální věk pro přijetí do zaměstnání

Druh práce	Minimální věk, ve kterém děti mohou začít pracovat	Případné výjimky pro rozvojové země
Nebezpečné práce Žádnou práci, která může ohrozit fyzický, psychický nebo mravní vývoj, bezpečnost nebo morálku, nesmí vykonávat osoby mladší 18 let.	18 (16 za přísných podmínek)	18 (16 za přísných podmínek)
Základní minimální věk Minimální věk pro práci nesmí být nižší než věk pro ukončení povinné školní docházky, který je obecně 15 let.	15	14
Lehká práce Práce, která bude lehká, nebude ohrožovat vývoj dětí ani jejich zdraví a nebude jim bránit v plnění povinné školní docházky	13–15	12–14

Zdroj: <http://www.ilo.org/ipecc/facts/ILOconventionsonchildlabour/lang--en/index.htm>

2 PRÁVNÍ PŘEDPISY V OBLASTI DĚTSKÉ PRÁCE VE VYBRANÝCH STÁTECH EU

V této části práce se budeme věnovat legislativě v oblasti dětské práce v jednotlivých zemích Evropské unie. Ze států EU byly vybrány Česká republika, Finsko a Spolková republika Německo. Výběr uvedených zemí byl náhodný.

2.1 Zákony v České republice

2.1.1 Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Tento zákon upravuje povolování výkonu umělecké, kulturní, sportovní nebo reklamní činnosti dítěte (18).

Dítětem se pro účely tohoto zákona rozumí fyzická osoba mladší 15 let, nebo starší 15 let, pokud nemá ukončenou povinnou školní docházku, a to až do doby jejího ukončení (18).

Dítě může vykonávat pouze uměleckou, kulturní, sportovní a reklamní činnost pro právnickou nebo fyzickou osobu, která má tuto činnost v předmětu své činnosti, jen tehdy, je-li tato činnost přiměřená jeho věku, není pro něj nebezpečná, nebrání jeho vzdělávání nebo docházce do školy a účasti na výukových programech, nepoškozuje jeho zdravotní, tělesný, duševní, morální nebo společenský rozvoj (18).

Krajská pobočka Úřadu práce ČR vede evidenci povolení vydaných k činnosti dítěte (18).

2.1.2 Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Práce fyzických osob ve věku do 15 let nebo starších 15 let do skončení povinné školní docházky je zakázána. Tyto osoby mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem (19).

U zaměstnance mladšího než 18 let nesmí délka směny v jednotlivých dnech překročit 8 hodin a ve více pracovněprávních vztazích podle § 3 věty druhé nesmí délka týdenní pracovní doby ve svém souhrnu překročit 40 hodin týdně (19).

Zaměstnavatelé jsou povinni vytvářet příznivé podmínky pro všestranný rozvoj tělesných a duševních schopností mladistvých zaměstnanců též zvláštní úpravou jejich pracovních podmínek (19).

Zaměstnavatelé smějí zaměstnávat mladistvé zaměstnance pouze pracemi, které jsou přiměřené jejich fyzickému a rozumovému rozvoji, a poskytují jim při práci zvýšenou péči (19).

Zaměstnavatel nesmí mladistvé zaměstnance zaměstnávat prací přesčas a prací v noci. Výjimečně mohou mladiství zaměstnanci starší než 16 let konat noční práci nepřesahující 1 hodinu, jestliže je to třeba pro jejich výchovu k povolání, a to pod dohledem zaměstnance staršího 18 let, je-li tento dohled pro ochranu mladistvého zaměstnance nezbytný. Noční práce mladistvého zaměstnance musí bezprostředně navazovat na jeho práci připadající podle rozvrhu směn na denní dobu (19).

Nesmí-li zaměstnavatel zaměstnávat mladistvého zaměstnance prací, pro kterou se mu dostalo výchovy k povolání, protože je její výkon mladistvým zaměstnancům zakázán nebo protože podle lékařského posudku vydaného zařízením závodní preventivní péče ohrožuje jeho zdraví, je zaměstnavatel povinen do doby, než bude

mladistvý zaměstnanec moci tuto práci konat, poskytnout mu jinou přiměřenou práci odpovídající pokud možno jeho kvalifikaci (19).

Mladiství zaměstnanci nesmějí být zaměstnáváni pracemi pod zemí při těžbě nerostů nebo při ražení tunelů a štol (19).

Mladiství zaměstnanci nesmějí být zaměstnáváni pracemi, které se zřetelem k anatomickým, fyziologickým a psychickým zvláštnostem v tomto věku jsou pro ně nepřiměřené, nebezpečné nebo škodlivé jejich zdraví. Ministerstvo zdravotnictví stanoví vyhláškou v dohodě s Ministerstvem průmyslu a obchodu a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy práce a pracoviště, které jsou zakázány mladistvým zaměstnancům, a podmínky, za nichž mohou mladiství zaměstnanci výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání (19).

Zaměstnavatelé nesmějí zaměstnávat mladistvé zaměstnance také pracemi, při nichž jsou vystaveni zvýšenému nebezpečí úrazu nebo při jejichž výkonu by mohli vážně ohrozit bezpečnost a zdraví ostatních zaměstnanců nebo jiných fyzických osob (19).

Zákazy některých prací mohou být rozšířeny vyhláškou podle odstavce 2 i na zaměstnance ve věku do 21 let (19).

Zaměstnavatel je povinen zabezpečit na své náklady, aby mladiství zaměstnanci byli vyšetřeni lékařem závodní preventivní péče před vznikem pracovního poměru a před převedením na jinou práci, pravidelně podle potřeby, nejméně však jedenkrát ročně (19).

Mladiství zaměstnanci jsou povinni podrobit se stanoveným lékařským vyšetřením. Při ukládání pracovních úkolů mladistvému zaměstnanci se zaměstnavatel řídí lékařským posudkem vydaným zařízením závodní preventivní péče (19).

2.2 Zákony ve Finsku

Zákon mladých pracovníků č. 998/1993 se vztahuje na práci vykonávanou osobou mladší 18 let v pracovním poměru v soukromém nebo ve veřejném sektoru (20).

Osoba může být přijata do práce, pokud dosáhla věku 15 let a neplní povinnou školní docházku. Dítě může být přijato do práce, pokud dosáhlo alespoň věku 14 let, nebo bude dosaženo tohoto věku v průběhu kalendářního roku, a pokud se jedná o lehkou práci, která není nebezpečná pro zdraví ani vývoj a nebrání školní docházce. Tato práce se povoluje na dobu nejvýše poloviny prázdnin nebo během školního roku pro jednotlivé pracovní výkony krátkého trvání (20).

Ze zvláštního důvodu může být osobě mladší povoleno dočasně pracovat jako umělec nebo jeho asistent na uměleckých a kulturních vystoupeních a jiných podobných akcích (20).

Osoba, která se stará o mladého pracovníka, musí mít právo odstoupit od jeho pracovní smlouvy, pokud je to nezbytné v zájmu mladého pracovníka vzhledem ke vzdělávání, vývoji nebo zdraví (20).

Pravidelná pracovní doba osob ve věku nad 15 let nesmí překročit osm hodin denně nebo 40 hodin týdně. Pracovní doba dětí mladších 15 let nesmí přesáhnout sedm hodin denně a 35 hodin týdně během školních prázdnin. Při přesčasové práci nesmí pracovní doba překročit devět hodin denně nebo 48 hodin týdně (20).

Zaměstnavatel musí dbát na to, aby práce nebyla nebezpečná pro fyzický nebo duševní vývoj mladého pracovníka, a nevyžadovat větší námahu nebo odpovědnost, než jaká je považována za přiměřenou vzhledem k jeho věku a odolnosti (20).

2.3 Zákony ve Spolkové republice Německo

Zákon o ochraně pracujících mládeže (mládežnické pracovní právo, JArbSchG) je zákon na ochranu dětí a mladých lidí v pracovním světě. Je to jeden ze zákonů sociální bezpečnosti práce (21).

Cílem zákona je chránit děti a mládež před přetížením. Zákon tedy chrání mladé lidi před prací, která začíná příliš brzy, trvá příliš dlouho, je příliš tvrdá, riziková nebo pro mladistvé nevhodná. Dětská práce je zakázána (21).

Dítě je pro účely tohoto zákona do věku 15 let. Mládež podle tohoto zákona je osoba, která dosáhla věku 15 let, ale je mladší než 18 let (22).

V zásadě je zaměstnávání mladistvých mladších 15 let zakázáno, ale výjimky jsou povoleny, pokud se jedná o odborné vzdělávání nebo zaměstnance vykonávající jen lehkou práci, a to vždy za předpokladu, že to nepředstavuje zakázanou dětskou práci. Mladiství ve věku 15 a více let mohou být použiti, ale pouze v omezené míře: jejich pracovní doba nesmí přesáhnout osm hodin denně a 40 hodin v týdnu, mohou pracovat pouze pět dní v týdnu, ale ne (s některými výjimkami) o sobotách, nedělích a svátcích (23).

Mají nárok na zákonnou roční dovolenou v délce 25–30 pracovních dnů, v závislosti na věku. Uční, kteří jsou povinni navštěvovat odborné školy, musí být uvolněni z práce po dobu, po kterou dostávají instrukce nebo je jejich práce posuzována. Mladistvým jsou zaručeny delší přestávky, delší nepřetržitý odpočinek v období mezi pracovními dny a mají více volného času než ostatní zaměstnanci. Nesmějí být použiti na práci, která je pro ně příliš náročná, nebezpečná nebo nezdravá, nebo na úkolovou práci. Nemůžou být zaměstnáváni pro práce v podzemí (23).

3 KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Kapitola se zaměřuje na nejhorší formy dětské práce, konkrétně na komerční sexuální zneužívání dětí. Tato nelegální činnost je jednou z forem dětské práce, která se skutečně objevuje i na území Evropské unie. Kromě základních údajů o této problematice se blíže budeme věnovat obchodu s dětmi, dětské prostituci a dětské pornografii, včetně kazuistik uveřejněných v literatuře.

3.1 Vymezení základních pojmů

Co znamená CSEC

Jde o jednu z nejtěžších forem sexuálního zneužívání dětí. V literatuře je označována anglicky Commercial Sexual Exploitation of Children (dále jen CSEC) a v posledních letech na sebe soustřeďuje značnou pozornost světové odborné i laické veřejnosti (24).

CSEC je obecně definováno jako „každé užití dětí pro sexuální účely za finanční či jinou odměnu“. Tento obchod je organizován dealery pro zájemce – dítě je tu jejich zbožím. CSEC se stalo pro celou společnost tak závažným problémem, že byl svolán 1. světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování dětí, který se uskutečnil ve Stockholmu v dubnu 1996. Závěry tohoto prvního světového setkání formulované v dokumentech „Deklarace stockholmského kongresu“ a „Plán akcí proti CSEC“ přinesly jasné směrnice nejenom pro celý svět, ale i pro nás (24).

Rozdělení CSEC

Komerční sexuální zneužívání dětí lze blíže charakterizovat třemi základními způsoby:

- 1) Obchodování s dětmi. Na tuto činnost lze aplikovat definici obchodu s lidmi, kterou v roce 1994 přijala OSN: „Obchodování je nelegální a utajované

převážení osob přes státní hranice se záměrem jejich přinucení k sexuálně a ekonomicky vykořisťujícím činnostem, které přinášejí zisky zprostředkovatelům, obchodníkům, zločineckým syndikátům. S tím jsou těsně spojené aktivity jako nucená domácí práce, falešné sňatky a vnučené adopce“ (25).

- 2) Dětská prostituce. Lze ji definovat jako zjednání nebo nabízení služeb dítěte k provádění pohlavních či jiných sexuálních aktů za peníze nebo jakoukoli jinou odměnu (25).
- 3) Dětská pornografie. Definujeme ji jako jakýkoli obrazový, textový nebo zvukový materiál, který používá děti v sexuálním kontextu. U obrazové pornografie jde o zobrazení dítěte při skutečné či simulované sexuální činnosti nebo vystavování pohlavních orgánů pro sexuální ukájení uživatelů, přičemž taková činnost zahrnuje výrobu, rozšiřování nebo používání takového materiálu. Zvuková pornografie využívá dětský hlas, ať již skutečný, nebo simulovaný, za účelem sexuálního uspokojení uživatele a také zahrnuje výrobu, distribuci a používání takového materiálu (25).

3.2 Obchodování s dětmi

V Evropě jsou děti podle dostupných údajů obchodovány do mnoha zemí Evropské unie, zejména ze západní Afriky a z východoevropských států. Mezi nimi se jako země původu uvádí hlavně Albánie, ale také Bulharsko, Moldávie, Rumunsko a Ukrajina. Při cestě do západních států jako tranzitní území fungují hlavně Kyrgyzstán a Mongolsko. V jihovýchodní Evropě probíhá obchodování s dětmi ve dvou kategoriích: za účelem komerčního sexuálního vykořisťování a žebrání (26).

Fenomén obchodování s lidmi je globální a zasahuje bohaté i chudé země. Důležitý je (reálný nebo předpokládaný) rozdíl mezi ekonomickým postavením zdrojové a cílové

oblasti. Děti mohou být obchodovány i z jedné chudé oblasti do jiného stejně chudého území, pokud se vyskytne nějaký jasný ekonomický stimul (např. z venkovské oblasti do jiného venkovského regionu, aby se doplnil počet sezónních pracovníků pro poptávku po prostituujících osobách). Přitom se zdůrazňuje, že tyto faktory samy o sobě nejsou příčinami obchodování. Ještě více však zhoršují zranitelnost marginalizovaných a znevýhodněných skupin, které tím snadněji podlehnou různému poškození.

Obchodování s lidmi je tak fenomén určený poptávkou. Obchodování za účelem komerčního sexu úzce souvisí s expanzí a rozrůzněním sexuálního zábavního průmyslu i s rozšiřováním komerčních intimních služeb a dohod (např. sňatků). Obchodování s dětmi využívá zranitelnosti lidských bytostí, které jsou vytlačeny na okraj společnosti, a jejich potřeb hledat možnosti života na lepší ekonomické nebo sociální úrovni. Je důsledkem snahy po maximálním zisku nebo prospěchu, jehož lze v této oblasti dosáhnout jen prostřednictvím extrémních a odporných forem vykořisťování a zneužívání. Status ilegality oběti pak ještě mnohonásobně zintenzivňuje její viktimizaci (tedy proces, ve kterém se stává obětí trestného činu) (26).

Podoby obchodu s dětmi

- 1) Pracovní vykořisťování (práce na plantážích a v dolech, manipulace s chemikáliemi a pesticidy nebo řízení nebezpečných strojů). Děti jsou často drženy v izolaci v zemi určení a mají strach ohlásit těžké a ponižující pracovní podmínky úřadům; někdy jsou obchodovány také k dlužní práci (bonded labour): Rodina obdrží určitou platbu předem a náklady a úrok jsou pak odečítány z výdělku dítěte v takových částkách, že je téměř nemožné zaplatit dluh nebo dítě vykoupit zpět (26).
- 2) Zneužívání při práci v domácnosti. Rodiče jsou často nalákáni sliby o dobré práci nebo o možnostech vzdělávání dítěte. Bez dokladů totožnosti a jakékoli pomoci jsou děti závislé na svých vykořisťovatelích (26).

- 3) Sexuální vykořisťování (nevěstince, masážní salony, prostituční gangy nebo kluby se striptýzem, produkce pornografických materiálů). Děti využívané v sexuálním průmyslu trpí extrémním fyzickým, sexuálním i psychickým násilím; zneužívají je obchodníci, kuplíři a zákazníci (26).
- 4) „Vojenské povinnosti“. Děti jsou zneužívány i v ozbrojených konfliktech, přičemž některé z nich se přidávají k bojujícím složkám kvůli chudobě a jiné jsou násilně naverbovány nebo uneseny. Jejich role v době konfliktů jsou různé (poslové, nosiči, kuchaři, „manželky“, které poskytují sexuální služby, bojovníci). Nejohroženější jsou děti separované od svých rodin a domovů, děti žijící v bojové zóně, děti osiřelé (26).
- 5) Ekonomické sňatky. Je-li finanční situace rodiny vážná, může být dívka považována za ekonomické břemeno pro rodinu a její sňatek se starším mužem za rodinnou strategii přežití. Existuje také narůstající poptávka starších mužů po mladé nevěstě-panně, zejména v místech s vysokým rizikem infekce HIV/AIDS. (Některé rodiny povzbuzují své dcery, aby se brzy provdaly, protože si myslí, že je to ochrání před HIV.) Někdy jsou sňatky výsledkem dohod migrantů, kteří hledají manželky ze svého domovského regionu (26).
- 6) Nezákonná adopce. Svou roli hraje rostoucí poptávka po adoptcích. Některé matky, většinou z rozvojových zemí, prodávají své děti, jindy je kojeneček ihned po porodu izolován a prodán, zatímco matce je řečeno, že dítě přišlo na svět mrtvé (26).
- 7) Zneužívání dětí při hrách a zábavě (např. chlapci jako žokejové na velbloudích dostizích, „protože jsou malí a tak přitažliví...“). S chlapci, kteří prohrají, jejich vykořisťovatelé často krutě zacházejí, nedávají jim odměnu a jídlo a psychicky i fyzicky je týrají (26).

- 8) Žebrání. Děti musí vydělávat peníze pro jiné žebráním nebo prodejem zboží na ulici. V některých případech je únosci mrzačí, aby vyvolaly sympatie a větší štědrost (26).
- 9) Obchod s lidskými orgány. Obchod s dětmi se podle studie UNICEF, UNOHCHR (Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva) a OSCE-ODIHR (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě/Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva) provedené v roce 2002 v zemích jihovýchodní Evropy. Týká zejména dospívajících dívek (26).

3.3 Dětská prostituce

Slovo prostitut/prostitutka pochází z latinského „prostituere“ a označuje někoho, kdo se staví na odív, kdo se nabízí k veřejnému smilstvu nebo kdo vystavuje své pohlavní orgány. Tento výraz se začal používat k označení lidí, kteří si sexem vydělávali peníze, až v pozdním středověku (27).

Dějiny prostituce ukazují, že jsou vlastně dějinami dětské prostituce, a to zejména zorným úhlem pohledu dnešní společnosti, která označuje za dítě každou lidskou bytost mladší 18 let (27).

Novodobý rozkvět dětské prostituce je alarmujícím důvodem pro poznávání a studium tohoto fenoménu. Dětská prostituce je odcizením dětství, ztrátou nejtěžší, která zanechává na osobnosti dítěte stigma, jehož rysy odpovídají věku, ve kterém dítě prodávalo svoje tělo (27).

Prostituce dětí vychází z mnoha faktorů. Často jde o děti, které pocházejí z chudých nebo neúplných rodin. V rodině se s nimi špatně zachází. Značnou část trhu tvoří pedofilové, tj. jedinci, kteří jsou sexuálně přitahováni pohlavně nedospělými dětmi. Jejich počet stále roste. Samozřejmě že existuje vztah mezi prostitucí, pornografií

a sexuální turistikou. Podle odhadů vstupuje každoročně jeden milion dětí na nelegální trh sexu, jehož obrat se zvyšuje na několik miliard dolarů. Mnohé z nich přicházejí z donucení, poté co byly uneseny, prodány nebo podvedeny a přinuceny k sexuálnímu kontaktu. Některé děti může vést k prostituci jejich finanční situace (28).

Prostituce může být i prostředkem pro přežití na ulici, pomoc vlastní rodině, zakoupení šatstva nebo jiných výrobků. Místo, situace a podmínky se mohou lišit, ale sexuální zneužívání pro komerční účely je vždy nezákonné a pro dítě traumatizující. Sexuální podnikatelé si stále častěji vybírají děti v mylné domněnce, že u nich existuje nižší riziko nakažením virem AIDS. Ve skutečnosti jsou však děti k infekci HIV mnohem náchylnější, protože nejsou pro sexuální styk fyzicky zralé. Další krutostí vůči zneužitým dětem je, že právě ony jsou při policejních razíích ve veřejných domech nejčastěji zatýkány. Je s nimi zacházeno jako se zločinci. Zneuživatelé se zatím stačí ukrýt do ústraní (28).

Dětská prostituce v právním řádu České republiky

„V právním řádu České republiky neexistuje speciální ustanovení, které by postihovalo pouze dětskou prostituci. Prostituce jako taková (dospělých osob) legislativou České republiky postihována není. Nicméně osoby mladší patnácti let, v některých případech i osoby mladší osmnácti let, jsou chráněny jednotlivými ustanoveními trestního zákona. Dětská prostituce je v České republice postihována podle ustanovení § 204 trestního zákona o trestném činu kuplířství“ (28). Prostituce se v ČR soustřeďuje zejména do velkých měst (především do Prahy, Brna) a příhraničních oblastí sousedících se Spolkovou republikou Německo, Rakouskem a v ojedinělých případech s Polskem (Český Těšín, Náchod). Prostituce dětí a mladistvých blízkých věku patnácti let je vysoce organizovaná a dobře utajovaná trestná činnost. Zákazníci i kuplíři jsou si plně vědomi, že se dopouštějí závažného trestného činu (28).

Dětská prostituce v ČR

Naše republika, a to naprosto neoprávněně, je kritizována i proto, že prý neřeší dětskou prostituci. Podle zahraničních zdrojů jsou v našich příhraničních oblastech vystaveny komerčnímu sexuálnímu zneužívání tisíce dětí od nejtělejšího dětství. Policií i dalšími státními orgány byla prováděna řada šetření, při nichž dětská prostituce nebyla potvrzena. To ovšem nevylučuje fakt, že v jednotlivých případech se s komerčním sexuálním zneužitím dětí můžeme setkat. Příčiny jsou různé, ať již se jedná o dívky nebo chlapce, kteří jsou na útěku od rodičů či z výchovných zařízení nebo o které vlastní rodina nemá zájem. Vyskytují se i případy, kdy k prostituci dětí vedou sociálně-ekonomické důvody rodiny. Nejzavrženíhodnější jsou ty případy, kdy se na provozování dětské prostituce podílejí rodiče nebo ti, kteří jsou za výchovu dítěte odpovědní (29).

Když se hovoří o výčtu různých příčin dětské prostituce, je nutno se zmínit i o nejpodstatnější podmínce pokračování této trestné činnosti, kterou je zájem o dětskou prostituci, a to zejména ze strany zahraničních klientů. Na jejich finančně zajímavou poptávku je potom ze zjištěných důvodů reagováno (29).

Příklady dětské prostituce

Dětskou pornografii a prostituci bychom spíše očekávali v Thajsku, ale i u nás se tento jev pomalu rozšiřuje. Cizinci k nám přijíždějí již s cílem, že se zde sexuálně uspokojí dítětem. Vždy se jedná o formu kontaktní (30).

Uveďme případ dvanáctiletého chlapce, který byl zneužíván k homosexuální prostituci cizinci na záchodcích plaveckého stadionu v Praze-Podolí. Jednalo se o skupinové zneužívání dětí, které byly nuceny za finanční úhradu k prostituci. Někdy děti zůstaly s cizinci celou noc a z těchto hrátek s dětmi byly natočeny pornografické filmy. Vystává otázka, jak je možné, že rodiče 10–12letých dětí nevědí, kde jsou jejich děti v noci. Proč si nekontrolují, jestli skutečně spí u kamaráda? Jak je možné, že si rodiče nevšimnou, že mají drahé věci a větší částky peněz (30)?

Případ čtrnáctiletého chlapce R., u kterého žádala škola vyšetření pro náhlé zhoršení prospěchu, krádeže, agresivitu chování, je příkladem různých patologických faktorů, které hrají v syndromu zneužívání svoji úlohu. Jeho rozvedená matka je psychicky nemocná, ale neléčí se, nemá partnera a ve svém synovi se nekriticky vidí. Biologický otec se o chlapce nikdy nezajímal. Jednou při návštěvě koupaliště nabídli starší chlapci R. peníze za to, že svolí k osahávání genitálií cizím mužem. R. tak zjistil, že je možné přijít celkem lehce k penězům, a začal na místo docházet pravidelně. Později se nabídka rozšířila o návštěvy v bytě s orálním a análním sexem. Vydělané peníze R. utrácel hlavně v hernách (laser game). Postupem času začal shánět mladší chlapce k podobným službám, které též sám organizoval. Matka omlouvala jeho pozdní příchody, později i nepřítomnost v noci, o množství přijatých peněz neměla přehled (31).

3.4 Dětská pornografie

Od poloviny osmdesátých let se stále více v diskusích mezi odborníky objevuje téma pohlavního zneužívání dětí a s tím spojená výroba a šíření dětské pornografie. O závažnosti tohoto problému svědčí také fakt, že dětská pornografie byla zařazena i na pořad světového fóra zástupců států ve Stockholmu, kde v srpnu 1989 proběhla první světová konference proti komerčnímu pohlavnímu vykořisťování nezletilých (25).

Dětská pornografie je provozována v ilegalitě, tajně. Výrobci i distributoři dětské pornografie bývají z řad pedofilů a mají velmi blízko k pohlavnímu zneužívání dětí. Mnozí pedofilové se označují za „sběratele“. Vyráběním a směňováním dětské pornografie své sbírky stále rozšiřují. Sbírkové dětské pornografie mají pro ně velmi vysokou, převážně citovou hodnotu a velmi neradi se s nimi loučí. Činí tak zejména proto, že shromážděnou dětskou pornografii berou za „studijní materiál“. Videokazety, fotografie i zvukové záznamy využívají pro vlastní pohlavní ukájení při onanování.

Materiál ovšem využívají i k zastrašování dětí, které by chtěly zneužívání oznámit rodičům, ve škole apod. Pornografický materiál slouží i jako prostředek vydírání (25).

Dětská pornografie je pro tvůrce a distributory velmi lukrativním zbožím, které je vyváženo za hranice státu, kde bylo vyrobeno, ovšem ne ve smyslu komerce, tedy za úplatu. Dětská pornografie je z velké části distribuována zdarma, a to zejména mezi pedofily. Nebezpečnost dětské pornografie je umocňována i tím, že z valné části je prezentována na internetových stránkách, ke kterým má přístup stále více uživatelů z celého světa (25).

Příklad dětské pornografie

Zde je jako příklad uveden výťah ze znaleckého psychologického a sexuologického posudku videokazet s pornografickou produkcí.

Na řadě videokazet je ústředním motivem ve všech kulturách tabuizovaný tzv. nepravý incest, když mladičká žebračka je nucena k souložím s otčímem, a kuplířství, když staří rodiče dají nezletilou dceru na pospas majiteli domu a věřiteli (31).

Rychlost technologického pokroku, zejména v oblasti osobních počítačů, otevřela nové perspektivy pro výrobce, distributory a uživatele dětské pornografie. Zákonodárci, sociální pracovníci a policejní síly musejí řešit komplexní otázky a řešit nové problémy. Před méně než deseti lety používala ještě většina výrobců pornografie fotografie a filmy, které se vyvolávaly a pořizovaly hlavně v komerčních laboratořích, takže často docházelo k tomu, že jednotlivci pracující v těchto laboratořích upozorňovali správní úřady na výskyt materiálů s výhradně sexuální tematikou. V souvislosti s upozorněními tohoto druhu došlo v mnoha případech k soudnímu stíhání. Na rozdíl od fotografií a filmů pornografie přenášená počítačem online nezná hranic a lze ji jen nesnadno odhalit. Internet potencionálně zpřístupňuje pornografii komukoliv (31).

3.5 Příklady z policejní statistiky ČR

Sexuální zneužívání dětí představuje obzvláště závažnou a společensky vysoce nebezpečnou formu sexuálního chování. Sexuálně motivované trestné činy vykonané na mládeži přitom patří mezi trestnou činnost s vysokým stupněm utajení. Pro ilustraci: v reprezentativních výzkumech sexuálního chování ČR v r. 1998 uvedlo 7,1 % mužů a 10,4 % žen, že bylo ve věku do patnácti let sexuálně zneužito dospělou osobou. Avšak pouze nepatrná část těchto deliktů (3 % zneužití žen a 4 % zneužití mužů) byla nahlášena policii (zdroj: Weiss a Zvěřina 2001). Např. v roce 2006 zaznamenala policejní statistika v ČR pouze 687 případů pohlavního zneužívání (z toho 98 případů pohlavního zneužívání v závislosti a 8 případů komerčního sexuálního zneužívání). V ČR jsou policií oficiálně (tj. podle kriminálních statistik) registrovány dva případy pohlavního zneužití denně (32).

V dlouhodobém průměru se počty oznámených případů pohlavního zneužívání příliš neliší a jsou hluboko pod předpokládaným počtem skutečně se odehrávajících případů celkového počtu všech případů zneužívání. To je velmi varující údaj, ke kterému je navíc nutné připočítat i fakt, že někteří pachatelé zneužívání dětí mají tendenci se organizovat do jakýchsi „sexuálních kroužků“, které dávají průchod komerčnímu zneužívání dětí (32).

3.6 Rizikové faktory pro komerční sexuální zneužívání

Mezi rizikovými faktory dominuje chudoba, osobní zkušenost s nekomerčním sexuálním zneužíváním v minulosti (až 66 % komerčně zneužívaných dětí uvádí v anamnéze zneužívání), v některých společenstvích pak nerovné postavení dívek a chlapců v patriarchálně nastavené společnosti. Charakteristické pro tuto trestnou činnost je vysoké utajení. Komerční sex je provázán s poučením oběti (např. prostituující nezletilé dívky), že se jedná o nelegální trestnou činnost. Jelikož oběť dostává za svoje služby určitou odměnu, je také náležitě obeznámena s tím, že

v případě „provalení se záležitosti“ bude z celého řetězce poskytování komerčních sexuálních služeb vyřazena, ale také „odříznuta“ od oné finanční odměny (32).

4 VLIV GLOBALIZACE A STATISTIKA DĚTSKÉ PRÁCE

V Evropské unii funguje vnitřní trh, který je založen na volném pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu. Vlivem globalizace se propojily trhy v celosvětovém měřítku. Problematika dětské práce se takto dostává zpět na území Evropské unie. Tato kapitola shrnuje aktuální postoj Evropské unie k dětské práci. Popisuje vliv globalizace na dětskou práci. Uvádí, jak mohou firmy i zákazníci na území Evropské unie bojovat proti dětské práci. Dále se věnuje statistickým údajům v celosvětovém měřítku a odkazuje na přílohy bakalářské práce.

4.1 Strategie Evropské unie

U příležitosti Světového dne boje proti dětské práci (12. červen 2013) učinil vysoký představitel Evropské unie prohlášení v tomto smyslu: Pokračujeme v boji proti všem formám dětské práce. Vyzvali jsme všechny členské státy, aby ratifikovaly úmluvu Mezinárodní organizace práce č. 189, o důstojné práci pro pracovníky v domácnosti, která vstoupí v platnost dne 5. září 2013 a která rozšíří pracovní ochranu milionů pracovníků, většinou žen a dětí. Pomoc je poskytována prostřednictvím projektů, které umožňují spravedlivý přístup k základnímu vzdělávání a rozvoji dovedností (33).

V loňském roce schválila Rada EU strategický rámec v oblasti lidských práv a demokratizace, který zahrnuje opatření k odstranění dětské práce ve světě. Evropská unie bude rovněž hrát aktivní roli na třetí světové konferenci o nejhorších formách dětské práce, která se bude konat v Brazílii 8.–10. října 2013. U příležitosti Světového dne boje proti dětské práci, je Evropská unie, stejně jako každý jiný den v roce, i nadále plně odhodlána dosáhnout odstranění nejhorších forem dětské práce do roku 2016 (33).

4.2 Dětská práce a globalizace

Část populace, včetně některých odborníků na rozvojovou pomoc, označuje globalizaci za přímou příčinu dětské práce anebo při nejmenším za fenomén, který přispívá k růstu počtu pracujících dětí. Naproti tomu zastánci globalizace namítají, že díky otevření domácího trhu dochází k redukci chudoby a tím pádem i k eliminaci dětské práce (34).

K obchodu mezi jednotlivými státy dochází na základě komparativní výhody. To znamená, že země se zaměřují na takovou výrobu, pro kterou mají relativně nejlepší dispozice. Mezi tyto dispozice patří mimo jiné také dostatek nerostných surovin, levná pracovní síla, finanční prostředky, moderní technologie, klimatické podmínky a celá řada dalších. Rozvojové země mají oproti vyspělým státům komparativní výhodu mimo jiné v tom, že disponují sice nekvalifikovanou, zato však velmi levnou pracovní silou. Díky tomu jsou tyto státy schopny vyprodukovat určitý typ zboží s mnohem nižšími výrobními náklady než v industrializovaných zemích (34).

Negativní vliv globalizace na dětskou práci

Část společnosti tvrdí, že otevřením domácího trhu rozvojových ekonomik dojde ke zvýšení poptávky po nekvalifikované pracovní síle, což následně může negativním způsobem ovlivnit všeobecné mínění obyvatelstva o vzdělání. Rodiče přestanou věřit školám, že dokážou jejich děti dostatečně připravit na budoucí povolání, a začnou je posílat raději do zaměstnání. Protože na trhu bude existovat poptávka po této pracovní síle, způsobí to častější výskyt pracujících dětí (34).

Pozitivní vliv globalizace na dětskou práci

Liberalizace obchodu v rozvojových zemích, které jsou bohaté na nekvalifikovanou pracovní sílu, způsobí růst relativních příjmů obyvatelstva těchto zemí. Pokud se příjem nejchudších rodin zvýší natolik, že již nebudou potřebovat, aby jejich děti chodily do práce, začnou své potomky znovu posílat do škol. Tento jev ekonomové nazývají

„důchodový efekt“. Vzdělání dítěte představuje výběrové zboží, jehož spotřeba se zvyšuje s rostoucími příjmy (34).

Na trzích práce v rozvojových ekonomikách dochází k takzvané vícestupňové rovnováze. Při jistém stupni rovnováhy (výši mzdy) pošle určitý počet rodin své děti do práce. Pokud se však rovnovážný bod přesune do vyšších pater, což znamená, že se rodinám zvýšily příjmy, pošle své děti do práce méně rodin než v předešlém rovnovážném bodě. Cyklus pokračuje až do doby, dokud není dětská práce zcela odstraněna. V dlouhodobém časovém horizontu může liberalizace obchodu způsobit sektorový přesun z výroby nenáročné na kvalifikovanou pracovní sílu (primární sektor – zemědělství, hornictví) na produkci, která již bude od svých pracovníků vyžadovat určité znalosti a schopnosti. Tím pádem se zaměstnávání dětí stane méně atraktivní. V této souvislosti obhájci globalizace tvrdí, že „otevřené“ rozvojové země začínají investovat více do vzdělání, aby tak podpořily ekonomický rozvoj státu a jeho dlouhodobou konkurenceschopnost (34).

Dalším faktorem, který může pozitivním způsobem ovlivnit eliminaci dětské práce, je úroková míra a úvěrové omezení. U liberalizovaných ekonomik je více pravděpodobné, že budou mít nižší úrokové míry a tím pádem lepší přístup k půjčkám. Pokud jsou nastaveny nižší podmínky pro získání úvěru, snižují se tím náklady obětované příležitosti vzdělání a tím pádem také výskyt dětské práce (34).

Jeden z negativních vlivů, který je v souvislosti s globalizací zmiňován, představuje prolínání a vytlačování tradičních kultur. Z pohledu politické ekonomie klade země s liberalizovaným obchodem menší důraz na dodržování místních zvyklostí a institucionálního rámce, který dříve podporoval využívání dětské práce. Děje se tak z toho důvodu, že světový trh vyvíjí neustálý tlak na výrobce, kteří proto, aby zůstali konkurenceschopní, mnohdy potřebují zaměstnat kvalifikované pracovníky. Tento trend však hraje v neprospěch nevzdělané pracovní síly, mezi kterou se samozřejmě řadí i děti (34).

4.3 Dětská práce a přímé zahraniční investice

Podle závěrů ekonoma Kučery vše nasvědčuje tomu, že velikost trhu, růst ekonomiky, politická stabilita, infrastruktura, rozvinutý finanční sektor a vysoce vzdělaní zaměstnanci jsou stejně důležití nebo možná ještě důležitější než nízké náklady na pracovní sílu. Podle Kučery je možné, že výskyt dětské pracovní síly dříve ovlivnil směr proudění přímých zahraničních investic. Pro mezinárodní investory je v dnešní době mnohem obtížnější obejít mezinárodní normy na ochranu dětí, neboť jsou pod neustálým dozorem odborových svazů, médií zákazníků a nevládních organizací. Nadnárodní společnosti stále častěji přijímají kodex chování, kterým se korporace zavazují mimo jiné k eliminaci a odstranění dětské práce. V mnoha případech vyžadují dodržování těchto pravidel i od svých dodavatelů. Snaží se tím zamezit pošpinění značky a dobrého jména společnosti (34).

4.4 Role zákazníků

Část spotřebitelů se v dnešní době zajímá o to, za jakých okolností bylo zboží, které přichází na trh, vyrobeno. Tím, že se zákazník rozhodne nekupovat produkty, na jejichž výrobě participovaly děti nebo které byly vyrobeny za nepřijatelných podmínek zahrnujících vykořisťování a násilné nucení pracovníků, vyšle zákazník výrobcům jasný signál, že takové výrobky jednoduše nechce. Touto cestou mohou spotřebitelé tlačit na výrobce, aby zvýšili pracovní standardy a aby nezaměstnávali nezletilé osoby. Zvýšení mezd a eliminace dětské práce však povede k růstu výrobních nákladů a následně ke zvýšení konečné ceny produktu. Z toho plyne, že navýšení pracovních standardů nakonec zaplatí spotřebitelé. Teď však vyvstává otázka, zdali si i po zdražení zboží výrobce udrží svoji konkurenceschopnost (34).

4.5 Akční plán boje proti dětské práci – doporučení pro firmy

Mezinárodní hnutí proti dětské práci v praxi sestává z celé řady aktivit soukromých subjektů, včetně obchodních společností, přispívajících k prosazování pracovních práv a k boji proti dětské práci. Akční plán boje proti dětské práci v rámci kampaně „Stop dětské práci – je lepší chodit do školy“ staví na konkrétních zkušenostech mnoha firem, odborů, nevládních organizací, vícestranných iniciativ, vlád a mezinárodních organizací. Níže uvedená doporučení jsou určena zejména firmám a iniciativám, které se na odstraňování dětské práce již podílejí nebo to mají v úmyslu (35).

- 1) Ve formálních zásadách či kodexu chování své firmy výslovně uveďte, že všem formám dětské práce zakázané oběma Úmluvami ILO (č. 138 a č. 182) budete aktivně předcházet, a pokud budou přesto zjištěny, budou odstraněny (35).
- 2) Zajistěte, aby vaše firemní politika byla založena přinejmenším na mezinárodních úmluvách proti dětské práci a byla ve shodě s národní a místní legislativou v případě, že její normy přesahují požadavky mezinárodních úmluv (35).
- 3) Boj proti dětské práci musí jít vždy ruku v ruce s dalšími základními pracovními normami ILO a ostatními všeobecně uznávanými pracovními právy (35).
- 4) Ve smlouvách se svými dodavateli výslovně uvádějte, že je jejich povinností potírat dětskou práci a dbát na dodržování pracovních práv i v rámci všech subdodavatelských činností (35).
- 5) Firmy by svým zaměstnancům měly zakázat využívání dětských sluhů v domácnosti (35).

- 6) Zapojte do odstraňování dětské práce své vlastní zaměstnance a své dodavatele: informujte je a zapojte je do firemního akčního plánu proti dětské práci (35).
- 7) Spolupracujte s odbory jak v oblasti boje proti dětské práci, tak v otázce dodržování pracovních práv (35).
- 8) Vyplácejte dodavatelům takovou cenu, jež jim umožní vyhnout se využívání dětské práce, zaměstnávat místo dětí dospělé (či mladistvé starší 14 nebo 15 let) a poskytnout jim přiměřený plat a podmínky. Pokud je toho zapotřebí, upravte rovněž další prvky své firemní politiky zadávání zakázek tak, aby bylo zajištěno provádění politiky „nulové dětské práce“ a dodržování základních práv pracujících (35).
- 9) Investujte do spolehlivého systému řízení pro potírání dětské práce. Součástí takového systému je aktivní vyhledávání dětské práce v dodavatelských řetězcích, kvalitní samomonitorovací systém a mechanismus stížností, systém reportování a transparentnost v psaných zásadách i praxi a konečně monitoring a ověřování třetí stranou s účastí těch, jichž se problém přímo týká (35).
- 10) Ověřujte pravost rodných listů a spolu s dalšími aktéry se zasazujte o zavedení spolehlivých systémů registrace novorozenců v oblastech, kde takové systémy chybí (35).
- 11) V odvětvích, kde je dětská práce značně rozšířená (např. v kamenolomech, cestovním ruchu, při pěstování kaka, tabáku, bavlníku, kávy, čaje, rýže, cukru, květin a při výrobě bavlny, oděvů nebo šitých míčů), se do boje proti dětské práci můžete zapojit skrze tzv. vícestranné iniciativy, případně – je-li vaše firma nadnárodní – můžete s některým z globálních odvětvových odborů uzavřít Mezinárodní rámcovou dohodu (International Framework Agreement) (35).

- 12) Zajistěte, aby mladí lidé ve věku od 15 do 18 let, kterým mezinárodní úmluvy pracovat dovolují, nebyli vystaveni nejhorším formám dětské práce, jak je specifikováno v Úmluvě Mezinárodní organizace práce č. 182. Dodržujte přinejmenším Úmluvou vyžadované dohody mezi vládami, odbory a zastřešujícími průmyslovými sdruženími týkající se riskantní a nebezpečné práce (35).
- 13) Nezávisle nebo ve spolupráci s dalšími subjekty vytvářejte pro zaměstnance zařízení typu jeslí či školek, která jim pomohou ochránit jejich děti před dětským trhem práce (35).
- 14) Zajistěte, aby děti, které byly doposud zaměstnávány ve vlastních firemních provozech, na plantážích či ve službách anebo v činnostech zajišťovaných dodavateli a subdodavateli v celém dodavatelském řetězci, byly uvolněny z práce a byla jim umožněna řádná a bezplatná školní docházka (35).
- 15) Navažte spolupráci a partnerství s dalšími společenskými orgány, například s národními vládami či místními samosprávami, a společnými silami zajistěte bývalým dětským pracovníkům řádnou celodenní výuku až do věku, kdy jim je Úmluvou č. 138 či zákonem daného státu povoleno pracovat (35).
- 16) Vyviňte speciální úsilí tam, kde je zapotřebí řešit specifické problémy, s nimiž se potýkají děti z diskriminovaných či marginalizovaných skupin, aby i tyto děti mohly přejít z práce do školy (35).
- 17) Kdykoli je to možné, snažte se převést práci doposud vykonávanou dětmi na jejich rodiče či blízké příbuzné nebo nabídněte rodičům jiné vhodné zaměstnání (35).

- 18) Kdekoli to je možné, propojte své činnosti s „územně zaměřeným přístupem“ (area based approach) k dětské práci, čímž dojde k vytvoření tzv. zón bez dětské práce (child labour free zones) (35).

Příklad firmy, která bojuje proti dětské práci

Dětská práce je sice stále v zemích, kde se vyrábějí produkty IKEA, tvrdou realitou, pro IKEA však zcela nepřijatelnou i na úrovni dodavatelů a jejich subdodavatelů. Proto se také aktivně zapojuje do činností zaměřených na prevenci dětské práce. Dětský ombudsman IKEA Group je odpovědný za to, že kroky IKEA budou vždy prováděny v nejlepším zájmu dítěte a v souladu s Úmluvou o právech dítěte OSN. Každodenní realizací těchto kroků v oblasti prevence dětské práce jsou pověřeny nákupní organizace. IKEA přijala speciální kodex, podle něhož jsou nákupní organizace odpovědné za to, že sledují, zda jednotliví dodavatelé plní požadavky tohoto kodexu a za tímto účelem organizuje neohlášené návštěvy auditorů u dodavatelů a subdodavatelů v jižní Asii. Pokud IKEA zjistí, že dodavatel využívá dětskou práci, požaduje od něj, aby jednal v nejlepším zájmu dítěte a okamžitě provedl nápravná a preventivní opatření v rámci akčního plánu, kam patří i vzdělávání a školení. Pokud dodavatel v rámci stanovené lhůty nesjedná nápravu, nebo pokud nadále překračuje ustanovení kodexu, ukončí s ním IKEA veškerou spolupráci (36).

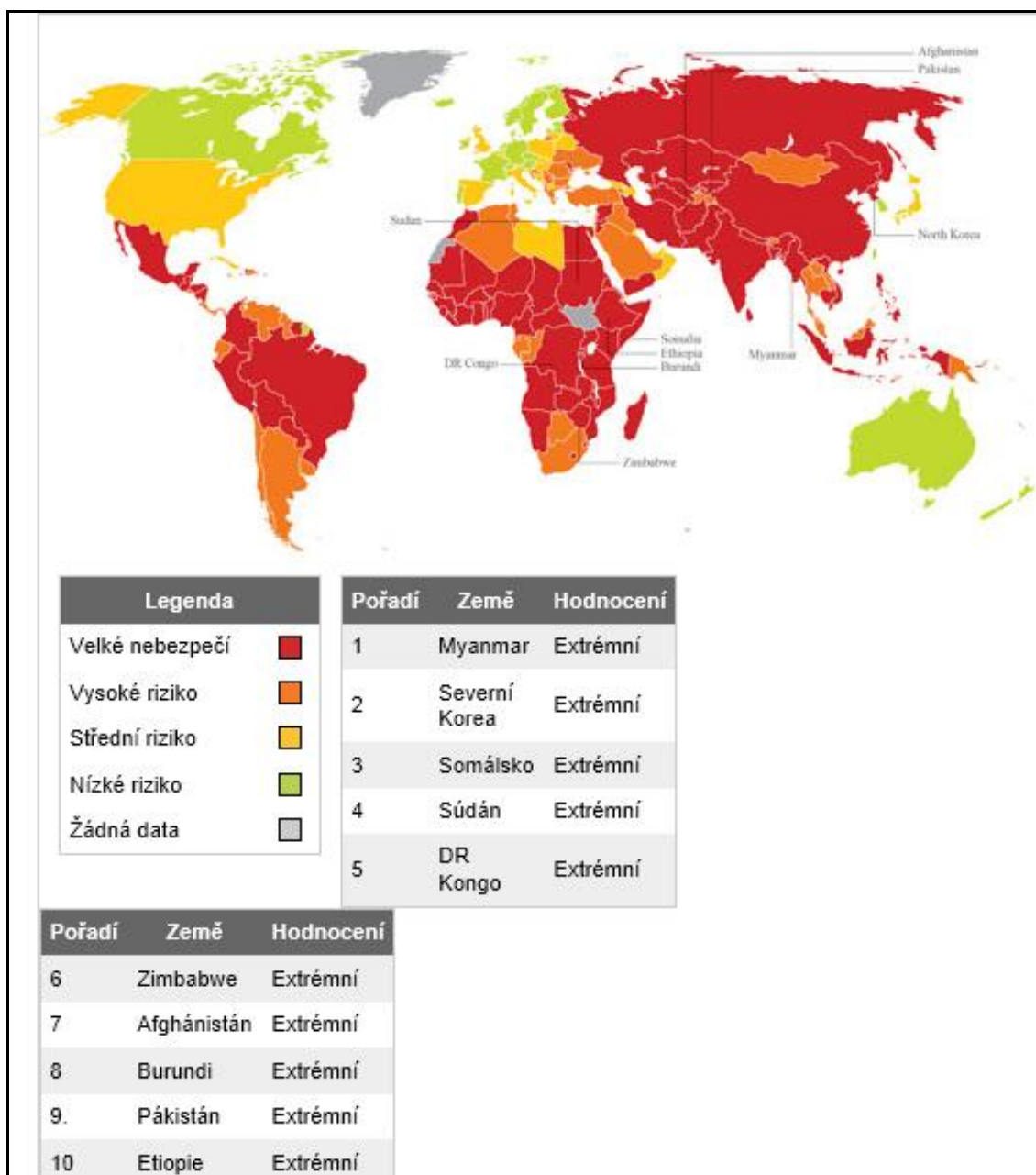
Příklady firem, které využívají dětskou práci

Mezi firmy, které využívají dětskou práci, patří z těch nejznámějších například Coca-Cola, McDonalds, Nestle, Adidas, Nike, Firestone, Disney nebo Victoria Secret (37).

Podíl dětské práce na výrobě zboží v českém nákupním košíku zobrazuje mapa 1.

Mapa 2: Dětská práce 2012

(Index hodnotí četnost a závažnost hlášených případů dětské práce ve 197 zemích)

Zdroj: http://maplecroft.com/about/news/child_labour_2012.html Dětská práce, Index 2012

5 PŘÍKLADY DĚTSKÉ PRÁCE

Jak potvrzují statistiky v předchozí kapitole, většina z nás si dětskou práci spojuje s Asií, Afrikou, Latinskou Amerikou nebo jiným, méně rozvinutým kontinentem. Je pravda, že problém dětské práce zahrnuje především tyto kontinenty, ale mnoho z nás si přitom neuvědomuje, že najít člověka, který má zkušenost s dětskou prací, je snadné i ve vyspělé Evropě. V této kapitole jsou popsány případy dětí rumunské národnosti, které žebrały na území České republiky a Anglie. Dále je uveden příběh muže, který má osobní zkušenost s dětskou prací ve Španělsku.

5.1 Případ žebrajících dětí

Ve zprávě o stavu obchodování s lidmi byl zmíněn případ z přelomu roku 2009 a 2010. Jednalo se o řešení situace údajně žebrajících dětí rumunské národnosti či rodičů s dětmi v Brně. Na situaci upozornila reportáž, ve které bylo zmíněno, že dětem jsou podávány omamné či psychotropní látky. Případ se během šetření ukázal jako problematický hned z několika hledisek (38):

- 1) Z hlediska pobytového režimu pobývali Rumuni na území ČR oprávněně. Od 1. ledna 2007 je Rumunsko členským státem EU, což znamená, že je na tyto občany pohlíženo jako na ostatní občany EU, kteří jsou oprávněni pobývat na území ČR přechodně bez víza (38).
- 2) Z hlediska preventivního byla tato situace dlouhodobě řešena ve spolupráci s policií. Cizinci pak byli pro opakované narušení veřejného pořádku účastníky správního řízení o správním vyhoštění. Pokud se u žebrajících nebo v jejich blízkosti pohybovalo dítě, vždy bylo vyrozuměno oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Prováděným šetřením se nezjistilo, že by žebrající byli k žebrání nuceni třetí osobou, ani nebylo zjištěno, že by jejich jednáním docházelo k týrání dítěte (38).

Policie ČR se zaměřila na osoby žebrající s dětmi a byly zjištěny pouze dva případy, které rámcově odpovídaly situaci z uvedené reportáže. Jednalo se o ženy

cizinky (Rumunky). V jednom případě se jednalo o matku s nezletilým synem. V prvním případě nic nenasvědčovalo tomu, že by dítě bylo pod vlivem omamných látek či by jinak strádalo. Ve druhém případě bylo dítě-cizinec umístěno v krizovém zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v Brně (38).

Britský list Daily Mail zveřejnil, jak gangy rumunských Romů zneužívají děti k získání obrovského bohatství. Děti jsou schopné vyžebrať až sto tisíc liber ročně. Mnohé jsou ale nuceny i k prostituci nebo se z nich stávají kapesní zloději. Jiné jsou převáženy z místa na místo, aby se podařilo na jedno dítě získat vyšší příspěvky od státu (39).

Podle odhadů bylo už v roce 2008 v Británii asi 2 000 romských dětí, které vydělávají peníze žebráním nebo krádežemi pod hrozbou krutých trestů. Aktivní dítě se zločineckým nadáním je schopno vydělat 100 000 liber ročně pro lidi, kteří je zneužívají. Děti jsou pašovány přes celou Evropu nebo jednoduše posazeny do letadla se dvěma dospělými, kteří se vydávají za jejich rodiče. Většinou je gangu prodali rodiče, aby splatili dluhy (39).

Tato zločinnost se rozmohla poté, co se Rumunsko stalo členem Evropské unie. Hned v prvním půlroce po vstupu Rumunska do EU bylo zjištěno 1 000 případů podvodů a krádeží spáchaných Rumuny v Londýně, zatímco v roce 2006 jich bylo jen 18 (39).

Byla podniknuta rozsáhlá mezinárodní akce, která měla rozbít zločineckou síť, jež vyvážela děti do Británie, aby tam na ně získávala podpory nebo je nutila krást. Jen v Londýně byl počet těchto dětí odhadován na 120. Spáchaly na 1 500 trestných činů (39).

Celý obchod byl dobře organizován. Žádné unášení dětí. Na základě dohody obchodník s dětmi zaplatí za každé dítě 20 000 liber, protože takhle velké sumy snadno

dostane zpět. Zařídí, aby dítě jelo na prázdniny „s příbuznými“ do Anglie. Těmto dětem mohou kupci dát falešná jména a falešné rodné listy. Mnohé převážejí po celé zemi a používají tyto falešné doklady, aby mohli na jedno dítě dostat více přídavků. Rodiče však tyto dohody většinou tvrdě popírají, stejně jako skutečnost, že děti byly prodány. Soud však například prokázal, že otec a matka třináctileté Evy přišli s nápadem vyslat ji do Anglie, protože nemohli uživit 12 dětí. Tvrdili ale, že ji tam poslali na dovolenou k sestřenicí otce (39).

5.2 Dětská práce ve Španělsku

Zde je uveden rozhovor se Španělem Pacem (42 let), který má osobní zkušenost s dětskou prací, protože byl nucen pracovat již od svých třinácti let (40).

„Španělsko se těšilo demokratické vládě. Ale i přes tuhle skutečnost se tu vyskytoval problém dětské práce. Já osobně jsem začal pracovat ve svých třinácti letech. Pracoval jsem v oboru řeznictví přímo v centru Madridu. Práce řezníka jako taková je podle mého názoru považovaná za jednu z těch náročnějších prací. Z toho důvodu byly moje začátky velice těžké a namáhavé. Práce byla namáhavá jak fyzicky, tak psychicky. Musel jsem pracovat v poměrně těžkých podmínkách a majitel řeznictví požadoval co nejrychleji provedenou práci. Proto docházelo k častým zraněním, protože práce s noži, především zpočátku, než se člověk zaučí, je velice obtížná. K práci řezníka jsem se dostal díky mému kamarádovi z Madridu, ke kterému jsem se přestěhoval. Pocházím totiž z jedné vesnice blízko Madridu. Důvodů bylo mnoho, ale asi tím nejdůležitějším byla finanční krize mé rodiny. Proto jediným možným řešením bylo odstěhovat se do Madridu a začít pracovat. Nájem a další potřebné věci byly velmi drahé, proto jsem musel pracovat na plný úvazek, abych mohl všechno splatit (40).

Podle španělských zákonů je povoleno pracovat maximálně 40 hodin týdně, ale jako dnes, tak i tehdy byla tato doba často nelegálně překračovaná. V mém případě se jednalo o minimálně 60 hodin týdně, ale přiznávám, že to často bylo i více. Rozdíly

mezi právy dospělých pracujících a pracujících dětí byly docela markantní. Většinu přesčasů jsem musel odpracovat já, navíc nebyly dobře placeny. Ve výši výplat byl taky velký rozdíl, i když si už dobře nepamatuji o kolik. Jen můžu potvrdit, že moje práce dítěte byla placená méně, i když jsem měl odpracovaných více hodin. Věková hranice byla v mé době i v době dnešní stejná, tedy šestnáct let. Myslím si, že v mé době byla dětská práce mnohem častější. Dnes je životní standart už o něco vyšší. I když dětská práce ve Španělsku existuje pořád, pouze se o tom tak často nemluví. Především dnes, v době ekonomické krize, nemají mladí Španělé často jinou šanci (40).

Do školy jsem chodil pouze do té doby, než jsem začal pracovat. Poté se to nedalo zvládnout. K dokončení základního vzdělání mi tedy chyběly dva roky. Pro moji práci řezníka není základní vzdělání potřebné. Můj zaměstnavatel preferuje praxi, kterou mám. Bohužel vím, že jinou práci nikdy nebudu moci dělat, protože základní vzdělání dokončené nemám. To, že jsem místo studia musel pracovat, mi zase tolik nevadilo. To, co mi chybělo, byl volný čas na mé kamarády. Občas jsem jim záviděl, že si po škole jdou zahrát fotbal, protože já jsem v té době musel ještě pracovat (40).“

ZÁVĚR

Prvním cílem práce bylo získat aktuální informace o mezinárodních úmluvách v oblasti dětské práce. Dětskou práci omezují zákony a ústavy jednotlivých zemí. Existuje několik mezinárodních úmluv, jejichž podpisem se většina států světa zavázala potírat dětskou práci. Tyto nejznámější úmluvy jsem blíže popsala. Myslím si, že z právního hlediska je ochrana dětí před dětskou prací dostatečná. Například přijetí Úmluvy o právech dítěte je v podstatě dobrovolný akt každého jednotlivého státu, přesto se během krátké doby po jejím vyhlášení připojily téměř všechny státy světa. Dětská práce však nadále hlavně v rozvojových zemích existuje. V této oblasti bych doporučila více kontrol a udělování sankcí za porušování jednotlivých částí úmluv.

Druhým cílem práce bylo získat a porovnat informace o právních předpisech v oblasti dětské práce ve vybraných státech Evropské unie. Ve své práci jsem podrobně zpracovala zákony z České republiky, Finska a Spolkové republiky Německo, které se týkají dané problematiky. Pozitivním zjištěním bylo, že jsou v zákonech zapracovány všechny zásady ochrany dětí před dětskou prací. Zákony ve vybraných zemích jsou si svým obsahem velice podobné a všechny dostatečně ochraňují dětská práva. Zákony stanovují, kdy mohou děti začít pracovat, zajišťují ochranu mladistvých zaměstnanců. Dále zákony udávají sankce za nedodržení těchto podmínek. Myslím si, že tyto zákony se skutečně ve všech státech Evropské unie na volném trhu práce dodržují a také jsou dostatečně kontrolované.

Pokračuji jednou z nejhorších forem dětské práce, kterou je komerční sexuální zneužívání dětí. I když se jednotlivé státy snaží proti této nelegální činnosti bojovat, nadále se objevují případy zneužitých dětí. Další kapitola charakterizuje strategie Evropské unie, vliv globalizace na dětskou práci a uvádím zde statistické údaje o dětské práci. V poslední kapitole popisují konkrétní případy dětské práce.

V České republice byl od roku od roku 2000 do roku 2008 zpracováván vždy na dvouletá období dokument Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí, který se zabývá koncepcí řešení kriminality páchané na dětech a stanovuje návrhy, jak nadále co nejvíce eliminovat tento nežádoucí jev. V souvislosti s nutností koordinovaného a společného postupu státních institucí byla pro další období let 2008 až 2018 zpracována Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR. Zabývá se oblastmi, jako je zdokonalení legislativních nástrojů, zlepšení spolupráce v oblasti osvěty a prevence a především posílení ochrany obětí.

Konkrétní dílčí cíle se týkají například snižování počtu dětí svěřovaných do zařízení pro výkon institucionální péče, zefektivnění koordinace aktivit příslušných orgánů státní správy a samosprávy zabývajících se péčí o ohrožené děti, a to nejenom na ústřední, ale i na lokální úrovni. Dále jde o potřebu posílení analytického sběru informací o různých formách sociálně patologických jevů, které jsou úzce provázány se všemi formami násilí na dětech, rozšíření nabídky a dostupnosti volnočasových aktivit pro děti ze všech sociálních vrstev obyvatel, zejména ze sociálně vyloučených komunit. Důležité je posílení povědomí o komerčním sexuálnímu zneužívání dětí mezi novináři, rodiči, odbornou a laickou veřejností a zvýšení jejich citlivosti ve vnímání tohoto jevu zejména v rizikových lokalitách, vytvoření tzv. přátelského prostředí pro dětské oběti a svědky v trestním řízení. Lze toho dosáhnout prostřednictvím zřizování dalších výslechových místností pro traumatizované oběti (zejména děti a ženy) a postupným zavedením systému bezplatných asistenčních služeb, které těmto dětem pomohou lépe zvládnout nároky trestního řízení. Pozitivní výsledky mohou přinést realizace mediálních kampaní, a to jak na celostátní úrovni, tak v několika specifických rizikových lokalitách, stejně jako iniciace kampaní v zemích, odkud do ČR přijíždějí nejčastěji sexuální turisté, jako je např. Německo, Velká Británie a Rakousko (41).

Výše uvedené priority jsou zde uvedeny z důvodu nastínění aktuálnosti daného problému. Tyto návrhy konkrétně představují oblasti, na kterých je nutné i nadále pracovat, abychom mohli účinně bojovat proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí.

Se všemi výše uvedenými body plně souhlasím. Dle policejních statistik se odhalí problém komerčního sexuálního zneužívání v množství jednotek až desítek případů za rok v jednotlivých zemích EU. Přesto věřím, že s přístupem oficiálních institucí a neziskových organizací, které bojují za dětská práva, se do budoucna bude tato nepříjemná statistika vylepšovat.

SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

1. *International Labour Organization* [online]. Geneva: International Labour Organization (ILO), © 1996-2012 [cit. 2013-02-13]. Dostupné z: <http://www.ilo.org/>
2. *Významné mezinárodní dokumenty: Charta Organizace spojených národů: Statut mezinárodního soudního dvor : Všeobecná deklarace lidských práv*. 1. vyd. Domažlice: Jiří Kriška, 1998. ISBN 978-808-6164-076.
3. *Stop dětské práci: je lepší chodit do školy* [online]. [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: <http://www.stopdetskepraci.cz/>
4. *Úplné znění: Rodinné právo*. Ostrava: Sagit, 2012. ISSN 9788072089246.
5. *Evropa: Evropská unie* [online]. 1995, 2013 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/index_cs.htm
6. *EUROPA: European union* [online]. 1995-2013. Brusel, 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_glance/79/cs.pdf
7. FRANCOVÁ, Hana a Aleš NOVOTNÝ. *Sociální politika v základech*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008. ISBN 9788073871253.
8. *Kontakt: Scientific Acta Faculty of Social and Health Studies : vědecký časopis Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity*. České Budějovice: JCU, 2005, roč. 2005, 1-2. ISSN 1212-4117.

9. *Práva dítěte v dokumentech*. Editor Soňa Koblová, Věra Mišurcová. Praha: Themis, 1999, 94 s. ISBN 80-858-2156-7
10. *Informační centrum OSN v Praze: Lidská práva* [online]. 2005. vyd. Praha, 2005 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=6&subkap=31>
11. PROF. MUDR. JIŘÍ DUNOVSKÝ, DRSC. *Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu: Sborník z kongresu Pardubice 2005* [online]. 2005 [cit. 2013-15-02]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/clanky/umluva-o-pravech-ditete-z-roku-1989>
12. HANÁKOVÁ, Veronika. *Dětská práce v Indii: diplomová práce*. Olomouc, 2008. Dostupné z:
http://development.upol.cz/uploads/dokumenty/studium/dp/2008_Hanakova.pdf.
Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Doc. RNDr. Pavel NOVÁČEK, CSc.
13. Dokumenty OSN řešící konkrétní problematiku v rámci ochrany práv dítěte. *Pražský model spojených národů: Práva dětí* [online]. 2010, č. 1 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z:
http://www.studentsummit.cz/data/1290603306807BRG_HRC_2010_1.pdf
14. Úmluva o právech dítěte. In: *104/1991 Sb.* New York, 1989. Dostupné z:
<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>
15. Práva dětí: Deklarace práv dítěte. In: *rezoluce 1386(XIV)*. New York, 1959. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>

16. Významné dny: deklaráce práv dítěte. MUDR. EVA VANÍČKOVÁ, CSC. *Informační centrum vlády* [online]. Praha, 2009 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/tema/deklarace-prav-ditete-63749/tmplid-560/>
17. Švýcarsko. ÚMLUVA Č. 182: ÚMLUVA O ZÁKAZU A OKAMŽITÝCH OPATŘENÍCH K ODSTRANĚNÍ NEJHORŠÍCH FOREM DĚTSKÉ PRÁCE. In: *ILO*. 1999. Dostupné z: <http://www.sos-vesnicky.cz/res/data/032/003707.pdf>
18. Česká republika. Zákon o zaměstnanosti. In: *Sbírka zákonů*. 2004, č. 435. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/zoz_-1.ledna_2013.pdf
19. Česká republika. Zákoník práce. In: *Sbírka zákonů*. 2006, č. 262. Dostupné z: <http://www.zakonik-prace-online.cz/docs/262-2006.pdf>
20. Finland. Young Workers' Act. In: *Ministry of Employment and the Economy*. 1993, č. 998. Dostupné z: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/en19930998.pdf>
21. *Bundesministerium für Arbeit und Soziales: Jugendarbeitsschutzgesetz* [online]. Berlin, 2011 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Service/Gesetze/jarbschg.html>
22. Deutschland. Gesetz zum Schutz der arbeitenden Jugend. In: *Berlin*. 1976. Dostupné z: <http://www.gesetze-im-internet.de/jarbschg/BJNR009650976.html>
23. *Eurofound: JUGENDARBEITSSCHUTZ* [online]. 2009 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.eurofound.europa.eu/emire/GERMANY/YOUTHEMPLOYMENTPROTECTION-DE.htm>

24. DUNOVSKÝ, Jiří. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 251 s. ISBN 80-247-1201-6.
25. CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravností kriminalita*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6.
26. MILFAIT, René. *Komerční sexualizované násilí na dětech: Prostituce, pornografie, obchod*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-320-8.
27. VANÍČKOVÁ, Eva. *Dětská prostituce*. Havlíčkův Brod: Grada, 2005. ISBN 80-247-1138-9.
28. HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Sexuální zneužívání*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 36 s. ISBN 80-869-9164-4.
29. WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 264 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 80-247-0929-5.
30. DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Vyd. 1. Praha: Grada Pub., 1995, 245 p. ISBN 80-716-9192-5.
31. VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 118 s. ISBN 80-717-8286-6.
32. MUDR. PETR KOVÁŘ. *Sborník referátů: Pár poznámek k sexuálnímu zneužívání dětí*. Pardubice: Nová tiskárna Pelhřimov, 2008. ISBN 978-80-86559-99-5.
Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/storage/sbornik08.pdf#page=81>

33. European Commission: Andris Piebalgs. *European Commission* [online]. Brusel, 2013, 26.7.2013 [cit. 2013-07-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/piebalgs/headlines/news/2013/06/20130612_en.htm
34. *Vybrané důsledky globalizace: Dětská práce* [online]. Praha, 2011 [cit. 2013-07-28]. Dostupné z: <https://isis.vse.cz/lide/clovek.pl?id=1049;zalozka=13;studium=90299>. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická. Vedoucí práce doc. Ing. Ingeborg Němcová, CSc.
35. Jaké kroky by měli firmy podniknout. *Akční plán boje proti dětské práci: Doporučení pro firmy* [online]. 2012, č. 1 [cit. 2013-07-28]. Dostupné z: http://www.stopdetskepraci.cz/download/pdf/pdfs_133.pdf
36. Ikea považuje dětskou práci za nepřijatelnou. In: *Ikea* [online]. 2013 [cit. 2013-07-28]. Dostupné z: http://www.ikea.com/ms/cs_CZ/about_ikea/our_responsibility/working_conditions/preventing_child_labour.html
37. Which companies use child labour?. In: *Answers: child Labor* [online]. 2009 [cit. 2013-07-28]. Dostupné z: http://wiki.answers.com/Q/Which_companies_use_child_labour
38. Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2010. In: *Ministerstvo vnitra České republiky: odbor bezpečnostní politiky* [online]. Praha, 2011 [cit. 2013-08-06]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21637497&doctype=ART&>

39. Romské děti vyžebrají ročně 100 000 liber. *Novinky.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-08-06]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/204546-romske-deti-vyzebraji-rocne-100-000-liber.html>
40. Dětská práce ve Španělsku: Nejnáročnější byla manipulace s noži. In: *Rozvojovka* [online]. 2013 [cit. 2013-08-06]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/clanky/1344-detska-prace-ve-spanelsku-nejnarocnejsi-byla-manipulace-s-nozi.htm>
41. *MPSV: Zpráva o plnění Programu pro implementaci opatření k odstranění* [online]. 2008 [cit. 2013-04-24]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5515/detska_prace.pdf

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha 1 Dětská práce (prezentace informačně vzdělávací sekce Rozvojovka společnosti Člověk v tísni)

Zdroj: http://www.rozvojovka.cz/download/docs/10_detska-prace.pdf

Příloha 2 Child Labour in Europe (International Labour Office)

Zdroj: ILO. Global Report: A Future Without Child Labour, Report I(B) International Labour Conference, 90th Session, 2002

Příloha 3 Facts and figures on child labour (International Labour Organization 1999)

Zdroj:

<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/164047/howknow/..%5Cpdf%5Cfacts.pdf>